

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς σύγχρονης ζωγραφικῆς στὴν Ἑλλάδα ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς, χωρὶς ἀμφιβολία, στὸν ἐμπρεσιονισμό. Ὑπάρχουν βέβαια μερικοὶ ζωγράφοι μας ποὺ ἄλλαξαν δρόμους καὶ μᾶς δίνουν δημιουργίες ἢ ἀπόπειρες ἐξπρεσιονιστικῆς ἢ ἀκόμα ἀκολουθοῦν καὶ μετακινιστικῆς ἢ σουρρεαλιστικῆς στρατές. Κι' οὗτοι ὅμως ἀρχικὰ ἐβγήκαν ἀπὸ τὸν ἐμπρεσιονισμό. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἢ μένουν πιστοὶ στὸν ἐμπρεσιονισμό, ὅπως τὸν ἐδιδάχθησαν ἢ προχωροῦν σὲ ἀπλοποιήσεις ἢ σὲ ἀτομικὰ εὐρήματα ἢ κατορθώνουν νὰ σχηματίσουν προσωπικότητα στὴν τέχνη του, προσωπικότητα ποὺ συγγενεῖ μετὰ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ τοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ, χωρὶς νὰ νῆται σκλαβωμένοι στὰ καθαρὰ διδάγματα τῆς σχολῆς.

Ἐπίκαιρο παράδειγμα πάνω σ' αὐτὰ εἶχαμε τοῦτον τὸν μῆνα τὴν ἐκθεσὴ τῆς Κας Ναυσικᾶς Γεωργιάδη-Μουσούρη (ποὺ τυχαίνει νὰ νῆται γυναίκα μου). Κι' αὐτὴ ἀρχισεν ἀπὸ τὸν ἐμπρεσιονισμό καὶ μετὰ τὴν προσπάθειά της καὶ τὴν μελέτη τῆς ἐπιχώρου κατόπιν σὲ ἀτομικὸ, δικό της δρόμο. Στὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθεσῆς τῆς (ποὺ γίνηκε στὴν Ἑνωσὴ Συντακτῶν) ἔκαμα μιὰ σύντομη ὁμιλία, ποὺ ἀνάμεσα στ' ἄλλα εἶπα καὶ καὶ τ' ἀκόλουθα :

«Ξέρουμε πὼς δημιουργήθηκε κ' ἐπιβλήθηκε ὁ ἐμπρεσιονισμὸς ἐδῶ καὶ 80 χρόνια. Οἱ πρῶτοι ἐμπρεσιονιστὲς ζωγράφοι παρατήρησαν πὼς ὡς τότες ἡ ζωγραφικὴ ἔδειχνε τὸ πὼς πιστεύαμε ὅτι εἶναι τὰ εἰκονιζόμενα ἢ πὼς ἔπρεπε νὰ φαίνονται. Σκέφθηκαν λοιπὸν οἱ ἐμπρεσιονιστὲς ν' ἀποδώσουν τὴ φύση καὶ ὅλα ὅσα ζωγράφιζαν ὅπως πραγματικὰ τὰ βλέπουμε. Νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωση τὴν πραγματικὴ, τὴν impression τῶν πραγμάτων. Γρήγορα λοιπὸν ἔβγαλαν τὰ καθάρια τους καὶ τὰ τελάρα τους στὸ ὑπαίθρο. Κ' ἐκεῖ ἐζωγράφιζαν τὸ φῶς, τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ μ' ἄπειρα χρώματα ποὺ φέρνει τὸ φῶς. Γιατὶ πραγματικὰ τὰ χρώματα δὲν συνυπάρχουν μετὰ τὰ πράγματα ἀλλὰ τὸ φῶς τὰ φέρνει καὶ τοὺς τὰ κολλᾷ ἢ τοὺς τὰ τροποποιεῖ σύμφωνα πὲ τὴν ἐντολή του ἢ καὶ μετὰ τὴν ὄρα τῆς ἡμέρας.

Αὐτὰ ὅλα τὰ δῶσαν οἱ ἐμπρεσιονιστὲς κατόπιν ἀπὸ ἐπίμονη καὶ προσεχτικὴ μελέτη. Καὶ γὰρ νὰ καταλάβετε πὼς ἀρχίζει αὐτὴ ἡ σπουδὴ, θὰ σᾶς πῶ κάτι ἀπὸ τὴ δική μου τὴν πείρα, γιατί κι' ἐγὼ ἐσπούδασα συστηματικὰ κι' ἐπίμονα τὴ ζωγραφικὴ. Ἀφοῦ ἀλάκερα χρόνια στὴν Κάλλιτεχνικὴ Σχολὴ τῆς Κέρκυρας, ποὺ σήμερα δὲν ὑπάρχει πιά, ἐσπούδασα τὸ σκέδιο καὶ τὸ κιαροσκοῦρο, ἀρχισα τὴ σπουδὴ τῶν χρωμάτων στὴν ἔλαιογραφία μετὰ καθηγητὴ ἕνα δυνατὸ μαίτρο τοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ, τὸν Ἰταλὸ ζωγράφο Πιζάνι. Ἀφοῦ ἐδοκίμασα τὴ δύναμή μου στὸ σκέδιο καὶ τὸ κιαροσκοῦρο ὁ Πιζάνι, μούπε νὰ προμηθευτῶ χρώματα—καμμιά εἰκοσαριά, σύμφωνα μετὰ σημείωσή του—κι' ἔπειτα μοῦ ἔστησε μιὰν ἄσπρη γύψινη προτομή, μπροστὰ σ' ἕνα ἄσπρο φόντο.

«Αὐτὸ θὰ κάμουμε τώρα», μοῦ εἶπε. «Μὲ χρώματα ;» ἐρώτησα. «Βέβαια μετὰ χρώματα. Θ' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν ἄσπρη προτομή». Ἐκείνη τὴ στιγμὴ φαντάστηκα πὼς ὁ ζωγράφος ἔπαιζε μαζί μου καὶ πὼς δὲν ἐπρόκειτο νὰ μεταχειριστῆ ἄλλα χρώματα ἀπὸ τὸ τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρο ἢ σκέτα ἢ ἀνακατωμένα. Μὰ ὅταν ἔπιασα νὰ μελετῶ τὴν προτομή, ἄρ-

χισα νὰ βλέπω ἕνα πλῆθος χρώματα : μπλέ, σιάνες, ὄχρες, πράσινα... Τὸ φῶς ἔφερνε κι' ἔρριχνε πάνω στὸν ἄσπρο γύψο πλῆθος ἀντανάκλασεις, πλῆθος ἀποχρώσεις, πλῆθος χρώματα ποὺ τὰ μετέφερε ἀπὸ τ' ἀντικείμενα τοῦ ἀτελιέ, ἀπὸ τὴς κουρτίνες, ἀπὸ τὰ παραθυρόφυλλα, ἀπὸ παντοῦ. Ὡστε εἶδα καθαρὰ πὼς ἄσπρο δὲν ὑπάρχει, μὰ χρώματα πολλὰ καὶ διάφορα. Αὐτὸ τώρα μοῦ θυμίζει καὶ τὴν πλάνη ἐνὸς κριτικοῦ τῆς ζωγραφικῆς—ντόπιου καὶ παλιοῦ κριτικοῦ βέβαια—ποὺ ἔκανε σ' ἕνα ζωγράφο τὴν παρατήρηση : «Γιατὶ ζωγραφίζεις τὴ ζάχαρη χρωματιστή ; Ἡ ζάχαρη εἶναι κάτασπρη. Γιατὶ τὴν κάνεις μπλέ, πράσινη ἢ μώβ ;». Ὁ ζωγράφος δὲν ἀπάντησε καὶ μονάχα ἔχαμογέλασε... Μ' αὐτὸ λοιπὸν τὸν τρόπο, μετὰ τὸ ζωγράφισμα τῆς ἄσπρης προτομῆς ἢ τῆς ζάχαρης, ὁ ἐμπρεσιονιστὴς ἀρχίζει νὰ βλέπει τὸ πραγματικὸ χρῶμα, ὅπως τὸ φέρνει τὸ φῶς. Ἔτσι, φυσικὰ, κι' ἐγὼ, μόλις τελείωσα τὴν προτομή κι' ἀρχισα νὰ ζωγραφίζω ἄλλα ἀντικείμενα καὶ κατόπι τοπία στὸ ὑπαίθρο, ἔβλεπα πιά καθαρὰ καὶ ἐντατικὰ τὰ χρώματα μέσα στὸ φῶς, μὰ καὶ στὴ σκιά. Ἐβλεπα μυριάδες ἀποχρώσεις στὸ φῶς. Μὰ ἔβλεπα καὶ τὴς σκιᾶς μπλέ, πράσινες, μώβ καὶ μ' ἄλλα χρώματα, ἐνῶ πρὶν φανταζόμουν ὅτι εἶναι μαῦρες ἢ σταχτιές...

«Ἔτσι λοιπὸν τὴν πρωτογνώρισε τὴ ζωγραφικὴ ἢ Ναυσικᾶ Γεωργιάδη-Μουσούρη. Ὁ πρῶτος τῆς καθηγητῆς ἦταν μαθητῆς τοῦ Γκίτση, μὰ πρὶν πολὺ θρημμένος μετὰ τὸν βαρὺ καὶ αὐστηρὸ Γερμανικὸν ἐμπρεσιονισμό. Ἡ ἐμπρεσιονιστικὴ ζωγραφικὴ τοῦ Μονάχου ἀνοίξε τὸ δρόμο στὴ ζωγραφία μας. Ὅπως καὶ σὲ πλῆθος ζωγράφων μας. Ὡστόσο πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε πὼς ἡ ζωγραφία μας σιγά-σιγά ἐλευτέρωσε τὴν τεχνικὴ τῆς ἀπὸ τὸ μεγάλο βᾶρος τοῦ Γερμανικοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ. Τῆς ἔδωσε κάποιαν Ἑλληνικὴ ἀπλοῦστευση κ' ἐλαφρότητα κ' ἔφερε τὴν ἐργασία τῆς στὸ δικό της ψυχικὸ κλίμα, δημιουργόντας ἀτομικότητα. Μποροῦμε ἐδῶ νὰ παρατηρήσουμε πὼς ἡ ζωγραφία μας ἔχει καὶ τὸ χάρισμα τοῦ πλούσιου χρωματος. Εἶναι, γὰρ νὰ μεταχειριστοῦμε τὸ διεθνὴ ὄρο : μιὰ κολορίστα. Δὲν τὴν τρομάζει ἡ ποικιλία τοῦ χρωματος καὶ μετὰ τὴν παρουσιάζει, μὰ βέβαια προσέχει στὴς ἀρμονίες καὶ στὴ συνολικὴ παρουσίαση τοῦ ἔργου. Τὰ τοπία κ' οἱ νατοῦρ-μόρτ τῆς ἔχουν τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ ἐμπρεσιονισμοῦ μαζί μετὰ κάποιο προσωπικὸ χαραχτήρα κ' ἑλληνικὴ ἀπλοποίηση. Στὴς προσωπογραφίες τῆς ὡστόσο εἶναι φανερὴ μιὰ τάση πρὸς τὸν ἐξπρεσιονισμό γιατί τὴν ἔκφραση, τὴν ἀπόδοση χαραχτήρα, καὶ ὄχι μόνο τὴν ἐντυπωτικὴ ἀποτύπωση, τὴν φέρνει δυνατὰ καὶ μετὰ μέσα ἀρκετὰ ἐκφραστικὰ. Αὐτὴ ἡ διαφοροποίηση εἶναι κάπως λεπτὴ, μὰ ἀξίζει νὰ τὴν προσέξουμε».

Δὲν δίνουμε ἐδῶ περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωγραφικὴ τῆς Κας Μουσούρη καὶ νομίζουμε πὼς φτάνει αὐτὸ τὸ κομμάτι μόνο τῆς ὁμιλίας μου. Οἱ τεχνοκρίτες μας προσθέτουν μερικὲς ἀκόμα παρατηρήσεις σ' αὐτὰ.

Σύγχρονα μετὰ τὴν ἐκθεσὴ τῆς Κας Μουσούρη, γίνονταν στὸν «Παρνασσὸ» ἡ μεγάλη ἐκθεσὴ ἔργων ὑπαίθρου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἐλαμ. Θωμόπουλου, ποὺ εἶναι ὁ κυριώτερος ζωγράφος τοῦ ὑπαίθρου στὸν τόπο μας. Ἡ ἐργασία τοῦ παλιοῦ καὶ κορυφαίου μαίτρο στὸ εἶδος αὐτὸ εἶναι πασίγνωστη. Ἡ δύναμή του στὴν ἀπόδοση τῆς Ἑλληνικῆς φύσης, ἡ ὥραία

ἀπόδοση τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ χρώματος, ἡ βασική του ἔμπρεσιονιστικὴ μαεστρία καὶ ἡ ἀτομικὴ του ἐπεξεργασία ἀξίζουν πολὺ καὶ δίκαια τὸν τοποθετοῦν στὴν κορυφὴ τῶν Ἑλλήνων ζωγράφων τοῦ ὑπαίθρου.

Στὶς αἰθουσες τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας 28 (Ζαχαρίου) παρουσίασε σύγχρονα τὴν τελευταία ἐργασία του ὁ κ. Κ. Πλακωτάρης. Ἦταν ἐργασία πού ἀξίζει τὴν προσοχὴ τῶν φιλοτέχνων γιὰ τὰ ὠραῖα ἀποτελέσματα πού παρουσίασε στὴν ἀκουαρέλλα καὶ γιὰ τὴν ἰδιαίτερη τεχνικὴ τῆς ἐλαιογραφίας, πρὸς ἀκολούθησε τὸ παράδειγμα παλιῶν κορυφαίων ζωγράφων. Ἐνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τοῦ κ. Πλακωτάρη εἶναι τὸ διακοσμητικὸ του γούστο. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἀποκτάει μιὰ ἰσχυρὴ προσωπικότητα.

Φ. ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ